

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang VIII, Nr. 303

Parasjat Kie Tetsee

9 Eloel 5769
28/29 augustus 2009

Parasjat Kie Tetsee (Deuteronomy 21:10-25:19)

Lang leven als beloning

Diir Rabbi Abba Wagensberg

De Parasja van deze week behandelt de mitswa van *Sjiloeach haKeen* – het wegzenden van de moedervogel. De Tora zegt (Deut. 22:7) dat als men op zijn weg een vogelnest tegenkomt, „je de moedervogel moet wegzenden en dan neem je de jongen voor jezelf – op dat het je goed gaat en je lang zult leven.” Deze garantie voor een lang leven vinden we ook ergens anders in Tora, betreffende een andere mitswa: die van het eren vader en moeder (Exodus 20:12). Waarom hebben deze twee zo verschillende geboden dezelfde beloning?

En voorts zegt de Talmoed (Berachot 33b) dat men iemand de mond moet snoeren, die in zijn gebeden vraagt: „Net als Uw erbarmen, G-d, zich uitstrekt tot het vogelnest, moge het zich zo ook uitstrekken tot ons,” omdat dit een verkeerde manier is van bidden. De Talmoed vraagt op dezelfde bladzijde waarom dit zo is. Volgens één mening is de reden dat hij hiermee ten onrechte suggereert dat G-ds geboden zijn ingegeven door erbarmen, terwijl ze in feite niets anders zijn dan decreten. Waarom moet deze mitswa alleen beschouwd worden als een decreet van G-d, en niet als een barmhartige opdracht? Is het geen feit dat we sensitief zijn als we de moedervogel wegsturen, voordat we haar jong meenemen?

De Gaon van Wilna legt uit dat de mate waarin iemand volmaakt is in zijn dienst aan G-d, bepaald wordt door de mate waarin hij twee diametraal tegenovergestelde karaktereigenschappen kan beheersen, bijvoorbeeld de tegenstrijdige eigenschappen van medelijden en hardvochtigheid. Als iemand slechts één van deze twee eigenschappen bezit, bijvoorbeeld in dit geval medelijden, dan is dat niet meteen bepalend voor zijn rechtvaardigheid – want die persoon kan gewoon van nature erg aardig zijn, en hij hoeft niet noodzakelijk daaraan gewerkt te hebben om zijn emoties in goede banen te leiden en onder controle te houden. Maar wanneer hij beide, tegenovergestelde eigenschappen bezit en toont dat hij deze met elkaar strijdende emoties onder controle heeft, dan bewijst dit dat hij daaraan gewerkt heeft en dan wordt hij een rechtvaardig persoon genoemd. [Dit is niet volgens de definitie van de Ba'al HaTanya (*Zwi*).]

Er zijn twee mitswot die symbolisch deze twee eigenschappen representeren: (1) het eren van ouders en (2) het wegzenden van de moedervogel. De eerste representeert de eigenschap van medeleven: voor je ouders zorgen, met name als die ouder worden en meer hulp nodig hebben, vereist veel medeleven en bezorgdheid van de verzorger. De mitswa van *Sjiloeach haKeen* symboliseert de eigenschap van de hardheid, daar het wegzenden van de moedervogel haar veel verdriet veroorzaakt wanneer zij met geweld van haar jongen gescheiden wordt.

(Maimonides steunt het idee dat deze mitswa inderdaad niet een barmhartige is, en merkt op dat als het doel van de mitswa was om barmhartig en genadig te zijn voor de moedervogel, G-d ons totaal zou hebben verboden om vogels te slachten.

* * *

IDENTIEKE BELONING

Gebaseerd op dit inzicht kunnen we nu begrijpen waarom de mitswot van het wegzenden van de vogel en het eren van ouders dezelfde beloning krijgen van een lang leven. De Gaon van Wilna legt uit dat een lang leven symbolisch volmaaktheid representeert, daar een lang leven vaak geassocieerd wordt met een vol en compleet leven. Dus door middel van deze mitswot kan iemand volmaaktheid bereiken als hij leert deze tegengestelde emoties onder controle te houden en ze op de juiste manier te gebruiken.

Een beloning van een lang leven (dat volmaaktheid symboliseert) is daarom uitermate passend en op zijn plaats!

We kunnen suggereren dat, in overeenstemming met de Gaon van Wilna, de uitvoering van slechts één

van deze geboden onvoldoende is om de beloofde beloning te verkrijgen. Alleen door ze allebei te doen, wordt iemand „compleet,” daar hij dan demonstreert meester te zijn over tegenstrijdige emoties, ten einde G-d te dienen met heel zijn wezen en daarom verdient hij een lang leven.

De nevenschikking van twee specifieke verzen in de Psalmen onderschreept dit nog eens: Psalmen 149:7 heeft het over wraak nemen op volken die ons willen uitroeien, en slechts twee verzen verder is sprake van G-ds „glorie voor al Zijn vromen.” De Gaon van Wilna verklaart dat deze Psalm ons leert dat hoewel vrome mensen van nature vriendelijk en meelevend zijn, zij niettemin weten hoe zij met hardheid moeten optreden, wanneer de omstandigheden daarom vragen, zoals dat door G-d in Zijn Tora wordt voorgeschreven.

Het is nu duidelijk waarom Tora het als onjuist beschouwt als iemand op G-d een beroep doet om net zo genadig voor hemzelf te zijn als hij is voor de moedervogel: een gebed van deze aard suggereert dat de mitswa een medelevende en genadige handeling representeert, terwijl in feite het tegendeel het geval is. *Sjiloeach haKeen* is een een harde, zelfs een wrede handeling en G-d geeft ons opdracht dit uit te voeren om ons een les te leren, dat iedere handeling gedaan moet worden omwille van de Hemel en niet alleen maar omdat we ertoe gedwongen worden door onze instinkten. Medeleven en hardheid hebben beide hun plaats in de dienst voor G-d en we worden verondersteld daaraan te werken, en beide deze emoties op de juiste wijze aan te wenden.

* * *

AVRAHAMS DADEN

Gebaseerd op dit alles, zo gaat de Gaon van Wilna verder, zijn we in staat om het vers in Genesis 22:12 te begrijpen, waar staat dat bij de binding van Jitschak (de *Akeida*), de engelen tegen Avraham zeiden dat zij „nu weten dat hij de vrees voor G-d heeft.” Toegegeven dat de *Akeida* de hardste test was, maar waarom realiseerden de engelen zich pas nu dat Avraham een rechtvaardig mens was? Bleek dit niet reeds uit de gastvrijheid en liefdadigheid die hij al eerder getoond had?

De Gaon van Wilna wijst erop dat hoewel Avraham rechtvaardige dingen deed, wat betreft de engelen zijn gedrag verklaard kon worden op basis van een natuurlijk instinkt om aardig te zijn en goed te doen. Bij de laatste test van de *Akeida* echter, toen Avraham bevolen werd zijn jongste, meest geliefde zoon te slachten (een waarlijk harde en wrede daad, waar hij natuurlijk nooit van gedroomd zou hebben), ging hij op weg om het bevel met heel zijn hart en ziel uit te voeren, omdat G-d hem dat geboden had. Het is deze beheersing en kanalisering van zijn emoties, om wille van G-d, dat aan de engelen bevestigde hoe rechtvaardig en G-d-vrezend Avraham werkelijk was.

Mogen we allen gezegend worden dat we de kunst meester worden om onze gevoelens van medeleven en hardheid in evenwicht te houden waar dat nodig is. Mogen we een lang en productief leven verdienen en G-ds bescherming krijgen, zoals een moedervogel haar jongen beschermt.

(Met toestemming overgenomen van *Aish HaTorah*)

„Deze zoon van ons” (21:20)

Onze Geleerden vertellen ons dat de ouders van een opstandige zoon in staat moeten zijn om hem te zien en hun zoon moeten kunnen aanwijzen. Als ze hem niet kunnen zien, wordt hij geen *ben sorer oemoeree* – geen opstandige zoon. Vanuit een homilistisch perspectief mogen we suggeren dat ouders op de hoogte moeten zijn van de activiteiten van hun kinderen. Ze kunnen daar hun ogen niet voor sluiten of hun hoofd afwenden in zogenaamde onwetendheid, want als zij dat wel doen, is de conseqwentie dat het niet het fout van het kind is. Hij is niet meer dan het slachtoffer van de omstandigheden: het onvermogen van zijn ouders om hun verantwoordelijkheid als toezichhouders van hun kinderen onder ogen te komen.

„Als een man een nieuwe vrouw huwt, zal hij niet ten oorlog uittrekken (24:5)

HaRav S.R. Hirsch *z”l* leidt hiervan het alles overheersende belang dat Tora hecht aan de familie-eenheid en met name aan de rol die de vrouw speelt in het huwelijk. De *chatan* – de bruidegom – krijgt een dispensatie van een heel jaar, waarin hij geen bijdrage hoeft te leveren aan de welvaart van de gemeente. Het succes en de perfectie van de gemeenschap is duidelijk afhankelijk van het succes van de familie-eenheid en zijn welzijn.

(Met toestemming uit *Peninim on the Torah*)

Samenvatting van de Parasja per Alia

In deze parasja komen 74 mitswot voor, 27 geboden en 47 verboden. Deze parasja heeft de meeste mitswot van heel de Tora en de meeste afdelingen.

Kohen – Eerste alia

De „schone gevangene:” Een Joodse soldaat moet de „normale” verleiding van de strijd proberen te weerstaan, maar als hij dat niet kan, mag hij een vrouw krijgsgevangen maken, volgens de door Tora goedgekeurde procedures.

Als hij besluit toch niet met haar te trouwen, moet hij haar vrijuit laten gaan, zonder haar te vernederen.

Als hij toch met haar trouwt, en hij gaat haar vervolgens haten, dan mag hij niet de zoon van zijn geliefde vrouw voortrekken boven de eerstgeborene zoon van zijn minder geliefde vrouw.

Wanneer uit deze situatie een opstandige zoon geboren wordt, die niet naar zijn ouders luistert, dan moet hij door zijn ouders voor de rechters geleid worden. Wanneer dan aan duizend en een voorwaarde voldaan is, zal hij geëxecuteerd worden. [De Talmoad zegt dat het nooit gebeurd is.]

Levi – Tweede alia

Een misdadiger die ter dood veroordeeld is en gestenigd is, moet, na zijn dood, een korte periode, tot zonsondergang worden opgehangen. Daarna moet hij begraven worden. Hij mag niet overnacht blijven hangen.

Gevonden voorwerpen moeten aan de eigenaar teruggegeven worden en als die eigenaar niet bekend is, moet men hem zoeken, en intussen moet er goed voor het gevonden voorwerp gezorgd worden.

Wanneer men het lastdier van zijn naaste ziet bezwijken onder zijn last, moet men zijn naaste helpen het dier te ontladen en men moet ook zijn naaste helpen opladen. [Dat betekent ook dat je iemand moet helpen iets te dragen als het kennelijk te zwaar voor hem of haar is.]

Mannen en vrouwen mogen niet elkaars kleren dragen.

Wanneer men een vogelnest vindt, en men wil de jongen of eieren eruit nemen, moet men eerst de moedervogel wegsturen. [Maar het is beter om de moeder met haar jongen met rust te laten.]

Derde alia

Men moet een omheining om het platte dak van zijn huis maken, opdat niemand daarvan zal afvallen.

Men mag geen verschillende granen in een wijngaard zaaien en het resultaat van die planting is verboden te eten.

Het is verboden om een os en een ezel samen voor de ploeg te spannen.

Het is verboden om wol en linnen samen in een kledingstuk te dragen.

Men moet tsietsiet in de vier hoeken van een vierhoekig kledingstuk bevestigen.

Het is een mitswa om te trouwen volgens de Joodse wet en voor de bruidegom om een *ketoeba* – huwelijkscontract – te schrijven voor zijn vrouw, waarin haar toekomst financieel verzekerd is.

Wanneer een man zijn verloofde valselijk beschuldigd van ontrouw, mag hij haar niet scheiden (tenzij ze daarin toestemt).

Wanneer de verloofde of getrouwde vrouw vrijwillig overspel gepleegd heeft en dat wordt voldoende bewezen, dan wordt ze gestenigd. En haar minnaar ook.

Maar als ze verkracht wordt, gaat ze vrijuit en de verkrachter moet een boete betalen.

Een man mag niet trouwen met de (vroegere) vrouw van zijn vader (die niet zijn moeder is).

Een *mamzer* – iemand uit een verboden huwelijk – mag niet binnen de Joodse gemeenschap trouwen. Hij mag wel met een *mamzèret* [vrouwelijke mamzer] of een *gioret* [die tot het Jodendom is overgegaan] trouwen.

Mannelijke Moabieten en Amonieten mogen niet met een Jodin trouwen.

Vierde alia

Bekeerlingen tot het Jodendom uit Edom of Egypte kunnen in het derde geslacht met een Jood/Jodin trouwen.

Een militair kampement moet fysiek en geestelijk rein gehouden worden. Er moeten sanitaire faciliteiten zijn buiten het kamp en de soldaten moeten de benodigde uitrusting hebben om het kamp schoon te houden.

Een slaaf die van zijn meester wegvlucht en bij ons zijn toevlucht zoekt, mogen we niet terugsturen.

Prostitutie is verboden en inkomen dat daarmee is verkregen mag niet gebruikt worden voor heilige zaken.

Het is verboden om rente te vragen voor een lening aan een Jood. [Maar daar niet-Joden rente mogen vragen van Joden, mogen Joden dat ook vragen van niet-Joden.]

Wie een belofte doet iets te geven aan het Beit HaMikdasj, moet dat nakomen voordat er drie pelgrimfeesten voorbij zijn. [Hetzelfde geldt voor wie een gift aan een sjoel belooft bij bijvoorbeeld een alia!]

Vijfde alia

Arbeiders mogen eten van het voedsel waarmee ze werken, maar ze mogen er niets [zonder toestemming van de eigenaar] van mee naar huis nemen.

Arbeiders mogen niet tijdens hun werk eten, alleen in de pauzes.

Wanneer een echtpaar wil scheiden, moet de man een *get* – een echtscheidingsakte – aan zijn vrouw geven.

Wanneer de vrouw na de echtscheiding hertrouwt en haar tweede man scheidt haar ook of overlijdt, dan mag de eerste man haar niet terug nemen.

Zesde alia

Een man is vrijgesteld van militaire dienst gedurende het eerste jaar van zijn huwelijk.

Men mag geen eetgerei als onderpand nemen voor een lening.

Wie een mens steelt en/of verkoopt is de doodstraf schuldig.

Men mag tekenen van *tsara'at* niet verwijderen.

Men mag bij een arme niet al te sterk aandringen op de terugbetaling van een lening. Wanneer we een onderpand van hem hebben aangenomen, en hij heeft dat onderpand nodig, moeten we het hem teruggeven.

Zevende alia

Men moet een dagloner zijn loon nog diezelfde dag uitbetalen.

Naaste familie mag niet tegen (of voor) elkaar getuigen bij criminele zaken. Kinderen worden niet gestraft voor de misdaad van de ouders.

Men mag het recht niet verdraaien, zelfs niet ten gunste van een wees. Men mag van een weduwe geen onderpand voor een lening aannemen. Gedenk dat we slaven waren in Egypte.

Wat men bij het oogsten in het veld of boomgaard vergeten heeft, moet men achterlaten voor de armen.

Wie geselsd moet worden als straf door een rechtbank, mag niet meer dan veertig slagen krijgen [en onze Geleerden zeggen: maximaal 39].

Men mag een dier, dat met voedsel werkt, niet muilkorven.

De weduwe van een man zonder kinderen mag met niemand anders trouwen dan met de broer van de overledene [haar zwager of *javam*], tenzij hij haar niet trouwen wil, en dan moet de verhouding tussen hen verbroken worden door middel van *chalitsa*.

Wanneer iemand een ander achtervolgt om hem te doden, dan moeten we dat verhinderen en zo nodig de achtervolger zelf doden. Heb geen medelijden met hem.

Het is verboden om valse maten en gewichten in bezit te hebben, en het is onnodig om te zeggen dat men ze niet gebruiken mag.

Vergeet niet wat Amalek Israëel heeft aangedaan toen zij uit Egypte trokken. Vernietig Amalek en zijn nagedachtenis.

HOOGTEPUNTEN VAN DE HAFTARAH***Haftara Parasjat Kie Tetsee***

(Jesjahoe 54:1-10)

De Profeet richt zich tot Jeruzalem, de stad in rouw, die tweemaal beroofd werd van haar kinderen, als een onvruchtbare vrouw die kijkt naar haar buurvrouwen, die het ene kind na het andere krijgen, terwijl er voor haarzelf alleen de wanhoop is dat zij nooit de vreugde van de schepping en de groei zal mogen ervaren. Tot Moeder Jeruzalem, die geneigd is weg te zinken in haar eenzaamheid, zegt G-d dat zij haar huizen en grenzen meer en meer moet uitbreiden, want ze zullen te klein zijn om de menigte kinderen te bevatten, die zich in haar zullen verzamelen, om haar onverwachte troost en voldoening te brengen. Ze zal zijn als een vrouw, die tijdelijk is weggestuurd, alleen om weer teruggeroepen te worden door haar liefhebbende echtgenoot. Het verdriet was pijnlijk, toen het heerste, maar achteraf gezien zal het lijken op een kort en voorbijgaand moment van ongemak, dat uitmondt in een lang en vruchtbaar leven. G-ds liefde lijkt verhuld, verklaart de profeet, maar het is standvastiger en blijft langer bestaan dan de heuvels en de bergen.

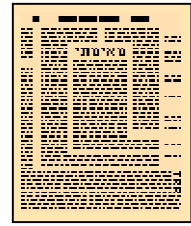

MISJNA VAN DE WEEK

PEA – HOOFDSTUK VIJF

Misjna 5:1

גְּדִישׁ שֶׁלֹּא לָקַט תְּחִתּוֹ, כֹּל הַנוֹגֵעַ בְּאֶרֶץ הָרִי הוּא שֶׁל עֲנִיִּים. הָרוּחַ שֶׁפּוֹזְרָה אֶת הָעֲמֻרִים, אֹמְרִים אוֹתָהּ כִּמְהָ לָקַט הִיא רְאוּיָה לְעִשׂוֹת, וְנוֹתֵן לְעֲנִיִּים. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, נוֹתֵן לְעֲנִיִּים בְּכִדֵי נְפִילָה:

Een hoop, waaronder de *lèket* niet was geraapt¹, wat de grond raakt, is voor de armen². Als de wind de schoven uit elkaar gewaaid heeft³, dan schat men hoeveel *lèket* ze bevatten en dat geeft men aan de armen⁴. Rabban Sjim'on ben Gamliël zegt: men geeft aan de armen zoveel als normaal valt⁵

Aantekeningen bij Misjna 5:1

1. Een hoop waaronder de *lèket* niet was geraapt – Iemand [de landeigenaar] die geogst heeft en de schoven opgehoopt heeft op één plaats in zijn veld, waar de armen nog niet de *lèket* geraapt hebben (RAV).
2. Wat de grond raakt, is voor de armen – Want de rabbijnen hebben hem beboet omdat hij opgehoopt heeft op de *lèket*. Zelfs al heeft hij tarwe opgehoopt op de *lèket* van gerst, dan zijn alle tarwe-aren die de aarde raken voor de armen (RAV) [Omdat hij de *lèket* voor de armen probeerde te verbergen, moet hij nu extra aan de armen geven. Het wordt door het *Beit Din hefker* verklaard].
3. Als de wind de schoven uit elkaar gewaaid heeft – Zodat ze op de *lèket* zijn gevallen (RAV) [zodat de aren van de landeigenaar vermengd geraakt zijn met de *lèket*-aren en het niet meer duidelijk is wat de *lèket* is].
4. Men schat hoeveel *lèket* er in het algemeen valt op een veld van dezelfde grootte.
5. Als er normaal valt – De hoeveelheid die normaal valt bij een veld van dezelfde grootte tijdens de oogst, is vier *Kav* per *kor* [1 kor = 180 kav] zaad. Een *kor* is dertig *sea*. Rabban Gamliël geeft een nadere verklaring van wat de *Tanna Kamma* zegt, die zegt dat men de hoeveelheid *lèket* schat, maar Rabban Gamliël zegt: we weten het al: van 30 *sea* zaad zal bij de oogst vier *kav lèket* afvallen [= 1/45 van de oogst = 2,22%] en dat geeft men aan de armen (RAV).

Vit de Talmoed

De voornaamste onderwerpen van de Daf – Sjabbat 7

Andere soorten Karmeliet

a. Rav Asji geeft een ander antwoord: De Misjna heeft het over een veld met een omheining. Hierover heeft **Oela** gezegd in naam van R. Jochanan [in traktaat *Eroevien* 67b]: Een *karpof*, groter dan twee *beit sea* [5.000 *amor*²] dat omheind is, maar niet ten behoeve van bewoners, wanneer men daarin vanuit *resjoet harabbiem* iets gooit, dan is men een *chata'at* schuldig. [Een *karpof* is een open veld met een omheining. Een veld met een omheining is volgens Tora *resjoet hajachied*, ongeacht hoe groot het is. En wie vanuit *resjoet harabbiem* daarin iets gooit, is dus *chajav* – een *chata'at* schuldig. Echter, omdat een groot veld van meer dan twee *sea* oppervlak, dat is 5.000 *amor*², dat niet aan een woning grenst, op openbaar terrein lijkt, waren de Geleerden bang, dat als men daar zou mogen dragen, de mensen het verschil niet zouden zien met een echt, Bijbels *resjoet harabbiem* en ook daar zouden dragen. Daarom hebben zij het dragen in een *karpof* verboden en het gelijk gesteld aan een *karmeliet*.] De Misjna in *Toharot* heeft het over een *karpof* dat groter is dan twee *beit sea* met een omheining, daarom wordt het daar *resjoet hajachied* genoemd voor Sjabbat.

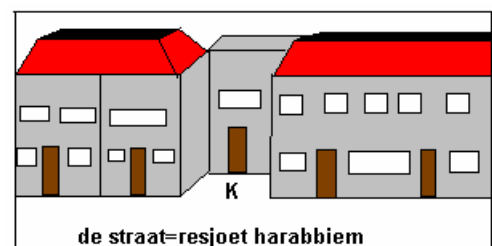
b. De Gemara vraagt: Onderaan de vorige daf gaf **Oela** een andere verklaring, waarom de Misjna in *Tahorot* een open veld privé-terrein noemt. Waarom verklaart hij het niet overeenkomstig zijn eigen verklaring in *Eroevien*?

c. De Gemara antwoordt: Oela zou geantwoord hebben: wanneer het veld een omheining had, zou de Tanna het geen open veld genoemd hebben, maar een *karpof*. Rav Asji daarentegen meent, dat nu de Tanna het een *resjoet hajachied* noemt, moet het wel een *resjoet hajachied* zijn, en geen karmeliet, dus moet het wel een *karpof* zijn. [De Tanna zou een karmeliet nooit privé-terrein noemen (*Rasji*).]

d. De Baraita onderaan de vorige daf noemt een zee, een open veld, de ruimte voor een winkel en een karmeliet. Echter, een zee en een open veld en de ruimte voor een winkel zijn toch ook karmeliet? Waarom noemt de Baraita dan apart nog de karmeliet? [Als de Baraita dit als voorbeelden van karmeliet bedoelt, waarom noemt het dan karmeliet? (*Rasji*)]

e. Rav Dimi antwoordt (in naam van R. Jochanan): Dit is om ook een uithoek van de *resjoet harabbiem* een karmeliet te noemen. [Wanneer één huis in een rij meer naar achteren staat dan de andere huizen. De open ruimte voor dat huis behoort tot de straat, maar het publiek zal er niet veel gebruik van maken (*Rasji*).][zie tekening rechts]

f. Rav Dimi zei ook: De ruimte tussen de pilaren op de markt [waar de marktkooplui hun waren tussen ophingen (*Rasji*)] is ook karmeliet,

K=karmeliet, de uithoek van resjoet harabbiem

want het publiek kan er niet recht doorheen lopen [omdat de pilaren niet in een rechte lijn staan, maar kris-kras door elkaar, en voor de pilaren zijn bankjes, waarop de kooplieden zitten. Daarom moet het publiek er zig-zag tussendoor, hetgeen de vlotte doorgang van het grote publiek belemmert (*Rasji*)].

g. Rav Zera zei (in naam van R. Jehoeda): De blokken voor de pilaren zijn karmeliet. [Dit waren blokken van 4 x 4 tefachiem en tussen de drie en tien tefachiem hoog, waar de kooplieden op zaten. Dus te hoog voor het publiek om er overheen te lopen, zodat het bij het *resjoet harabbiem* zou horen, en te laag dat het *resjoet hajachied* zou zijn.]

h. De Gemara vraagt: Wat voor nieuws verteld Rav Zera? Rav Dimi heeft gezegd dat de ruimte tussen de pilaren karmeliet is, dus de blokken zijn dat zeker ook!

i. De Gemara antwoordt: Volgens Rav Zera is de ruimte tussen de pilaren *resjoet harabbiem*, niet karmeliet, want daar loopt het publiek wel.

De reikwijdte van karmeliet

a. Rabba bar Sjila heeft gezegd: Als iemand iets [bv. een homp klei] vier amot ver gooit in *resjoet harabbiem* en het komt terecht tegen de zijkant van een baksteen, en blijft daaraan kleven, dan is hij *chajav*. [Daar de baksteen minder dan tien tefachiem dik was, bleef het stuk klei op een hoogte van minder dan tien tefachiem boven de grond hangen en de luchtruimte tot tien tefachiem boven *resjoet harabbiem* wordt beschouwd als bij die *resjoet harabbiem* behorend, dus hier werd iets over meer dan vier amot van *resjoet harabbiem* naar *resjoet harabbiem* gegooid, hetgeen strafbaar is.] Echter, wanneer het voorwerp bovenop de steen terecht komt [en die is dan drie tefachiem of meer hoog], dan is hij vrijgesteld, want over een dergelijke hoge steen loopt het publiek niet. [De bovenkant van de steen is dan *makom patoer*.]

b. Abbajjé en Rava: Maar als het voorwerp op een braambosje of op een doornbosje valt, zelfs al is dat lager dan drie tefachiem [en verhogingen in *resjoet harabbiem* van minder dan drie tefachiem behoren in het algemeen tot de *resjoet harabbiem*, omdat het publiek daar overheen stapt], dan is mijn vrijgesteld [want men is in het algemeen bang daarop te stappen].

c. Chia bar Rav: Als het voorwerp op een braambos of doornstruik valt, is men *chajav*, maar als het op een hoop ontlasting valt is men vrijgesteld. [Mensen hebben schoenen aan en zijn niet bang voor een braambosje of een doornstruikje, maar ze stappen niet in de hondepoep (*Rasji*).]

d. Rav Asji: Als de hoop hondepoep minder dan drie tefachiem hoog is, is het *resjoet harabbiem* [want alles lager dan drie tefachiem behoort tot de *resjoet harabbiem*, ongeacht of de mensen er overheen stappen (*Rasji*)]. [De halacha is volgens Rav Asji (zie *Sj.A. O.Ch. 345:10*).]

e. Rav Dimi heeft gezegd: Een karmeliet kan niet kleiner zijn dan vier tefachiem breed. [Kleiner dan dat is een *makom patoer* (*Rasji*).]

f. Rav Sjesjet: Karmeliet reikt tot tien tefachiem boven de grond [d.w.z. de luchtruimte boven karmeliet is tot tien tefachiem karmeliet, daarboven is het *makom patoer*. Dit is relevant als iets boven tien tefachiem boven de grond tegen een verticale muur blijft kleven, die op karmeliet staat].

g. Rav Chisda heeft gezegd: Als men een stok in de grond rechtop zet op *resjoet hajachied* en men gooit iets vanaf *resjoet harabbiem*, wat bovenop de stok blijft liggen, al is die stok honderd amot hoog, hij is *chajav* want de luchtruimte boven *resjoet hajachied* is ook *resjoet hajachied*, tot aan de hemel.

Sjabbat 7b

h. De Misjna (daf 100a) leert: WIE EEN VOORWERP VANAF *RESJOET HARABBIEM* OVER EEN AFSTAND VAN MEER DAN VIER AMOT GOOIT, EN HET BLIJFT PLAKKEN TEGEN DE ZIJKANT VAN EEN MUUR OP MEER DAN TIEN TEFACHIEB BOVEN DE GROND, DAN IS HIJ VRIJGESTELD, MAAR DAARONDER IS HET ALSOF HIJ HET OP DE GROND GEGOOID HEEFT.

i. De Gemara verklaart de reden van de afmetingen van een karmeliet [minimaal vier tefachiem breed en maximaal tien tefachiem hoog]. Omdat karmeliet een gebied is dat door de Rabbijnen is ingesteld, heeft men er de soepele voorwaarden van zowel een *resjoet hajachied* (minimaal vier tefachiem breed) als van een *resjoet harabbiem* (maximaal tien tefachiem hoog) op toegepast.

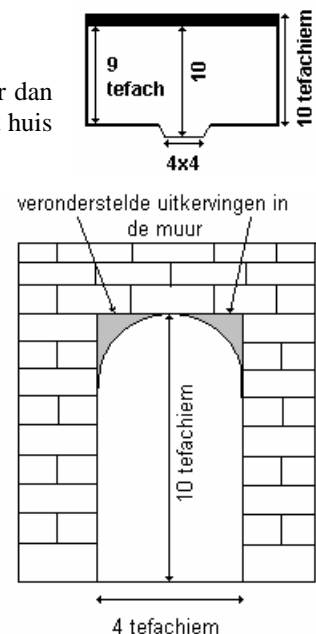
Een huis van minder dan tien tefachiem hoog

a. Rav heeft gezegd: men mag dragen op het dak van een huis dat onder het dak minder dan tien tefachiem hoog is, maar dat inclusief het dak wel tien tefachiem hoog is, maar in het huis zelf niet mag men niet dragen.

b. Abbajjé: Als men in het huis een kuil graaft van vier tefachiem bij vier tefachiem [en minimaal één tefachiem diep], zodat de ruimte onder het dak tien tefachiem hoog wordt, dan mag men overal in het huis dragen [ook buiten de kuil, waar de ruimte nog steeds slechts negen tefachiem hoog is]. De reden hiervan is dat de rest van het huis is als de gaten in de muur van een *resjoet hajachied* [die bij het *resjoet hajachied* horen].

c. Rava en Abbajjé verschillen van mening over de vraag of gaten in de muur in een *resjoet harabbiem* als *resjoet harabbiem* beschouwd moeten worden of niet. Volgens Abbajjé zijn ze ook *resjoet harabbiem*, want de mensen zullen de gaten gebruiken om er tijdelijk iets in te leggen. Rava tracht te bewijzen dat het niet beschouwd moet worden als publiek terrein, maar daar slaagt hij niet in.

d. Rav Jehoeda leerde dat als iemand iets boven 10 tefachiem gooit, en het beland in een gat in een muur [kleiner dan 4 x 4] op *resjoet harabbiem*, R. Meïr en de

Chachamim daarover van mening verschillen. Volgens R. Meïr worden de holtes in de muur beschouwd alsof zij tot vier bij vier tefachiem in de muur zijn uitgekerfd. De Chachamim zeggen van niet. [Dit dispuut komt voor in traktaat *Eroevien* betreffende een *mezoeza* voor een boogvormige poort. Iedere deur of poort van minstens vier tefachiem breed en minstens tien tefachiem hoog heeft een *mezoeza* nodig. Zij verschillen van mening over een boogvormige poort die van onderen wel, maar van boven minder dan vier tefachiem breed is. Volgens R. Meïr beschouwen we de poort alsof hij ook van boven vier tefachiem in de muur is uitgehouwen, en dus moet er een *mezoeza* aan de poort (zie tekening rechts). De Chachamim beweren dat we de muur niet volledig als uitgekerfd beschouwen en er is dus geen *mezoeza* nodig. Hetzelfde geldt hier voor de holten in de muur. Als de muur vier tefach of meer dik is en vier of meer breed, dan zegt R. Meïr dat we de holte beschouwen alsof hij tot vier bij vier in de muur is uitgehouwen en dan is het dus *resjoet hajachied* en wie daar iets in gooit is *chajav*. De Chachamim ontkennen dat en volgens hen is de holte in de muur dus geen *resjoet hajachied*.]

Een voorwerp bovenop een hoge paal op *resjoet hajachied*

Rav Chisda heeft gezegd dat de top van een paal op *resjoet hajachied* ook *resjoet hajachied* is, al reikt die paal tot in de hemel. De Gemara suggereert dat Rav Chisda paskent volgens Rebbi, want Rebbi heeft gezegd in een Baraita: ALS IEMAND EEN VOORWERP VANAF *RESJOET HARABBIEM* GOOIT EN HET BELAND OP EEN KLEIN UITSTEEKSEL [van een muur op dat terrein], DAN ACHT REBBI SCHULDIG, MAAR DE CHACHAMIEM STELLEN HEM VRIJ. Dus volgens Rebbi hoeft een voorwerp niet neergelegd worden op een gebied van minstens vier bij vier tefachiem om schuldig te zijn. [Op daf 4a wordt geleerd men niet schuldig is tenzij men iets opneemt van een oppervlak van minstens vier bij vier, het overbrengt van het ene *resjoet* naar het andere of over meer dan vier *amot* op *resjoet harabbiem* vervoert en daar weer neerlegt op een gebied van minstens vier bij vier tefachiem. Volgens Rav Chisda geldt deze vereiste niet voor *resjoet hajachied*.]

Praktische Halacha

Deel één: Het gedrag in de ochtend

HOOFDSTUK 1: Het opstaan 's morgens vroeg

1. „*Ik heb mij Hasjem altijd voor ogen gehouden*” [Tehilliem 16:8]. Dat wil zeggen dat men altijd voor ogen moet houden dat men voor Hasjem zelf staat, want Hasjem vult de hele wereld met Zijn Glorie. Sommigen waren om deze reden gewend een menora, getekend op perkament, in hun siddoer te leggen en daarop was deze zin „*Ik heb mij, enz.*” geschreven, samen met de Naam van Hasjem en een menora en de overige namen van Hasjem. De bedoeling ervan was dat men zich zou herinneren tijdens de tefilla niet aan andere dingen te denken. In veel *sefardische* gemeenschappen ziet men iets dergelijks nog steeds hangen boven de lessenaar vanwaar de gazan davvent¹.

Het is een belangrijke regel van Tora om Hasjem steeds voor ogen te houden en zo is het ook in het gedrag van de Tsaddikiem, die voor G'd uit wandelen. Immers wanneer een mens alleen thuis is, is zijn manier van zitten, zijn lichaamsbeweging en zijn gedrag niet hetzelfde als wanneer hij zit, zich beweegt en zich gedraagt in tegenwoordigheid van de koning. Zo is ook zijn spreken en [zelfs] de uitdrukking van zijn gezicht, wanneer hij samen is met zijn huisgenoten en zijn familieleden, niet hetzelfde als wanneer hij zich in gezelschap bevindt van een koning. Want dan let hij zeker wel op al zijn lichaamsbewegingen en op al zijn woorden, zodat deze, zoals behoort, correct zijn. Hoeveel te meer, wanneer een mens zich realiseert dat de grote Koning, de Heilige, geprezen is Hij, die met Zijn heerlijkheid de hele wereld vult, bij hem staat en ziet hoe hij zich gedraagt, zoals er gezegd is [Jeremiejahoe 23:24]: „*kan een mens zich wel verbergen in geheime plaatsen, zodat Ik hem niet kan zien, zo spreekt de Eeuwige, Ik vul toch de hemel en de aarde*”. Wanneer de mens dit beseft zal zeker direct een gevoel van ontzag en nederigheid over hem komen uit angst voor G'd, geprezen is Hij, en zal hij zich zeker voor Hem schamen [om iets verkeerd te doen].² Wanneer men deze gevoelens niet van nature krijgt moet men mediteren, totdat men deze gevoelens wel krijgt.³

Bronnen van de Halacha

1. M.B.1:4
2. KSA 1:1
3. Sj. A. HaRav II 1:4